УДК 378.14

І. С. СЕРГЄЄВА

ВИБІР МАТЕРІАЛУ ДЛЯ АНАЛІЗУ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИВЧЕННЯ СТИЛІСТИКИ (НА ПРИКЛАДІ "ОСІННЬОЇ ПІСНІ" ШАРЛЯ БОДЛЕРА)

У статті розглянуто питання організації вивчення стилістики французької мови. Провідною є ідея добору компактних творів французьких символістів як об'єктів стилістичного аналізу, що надає можливість оптимізувати цей процес, з позиції невеликих обсягів текстів, за умови їхньої змістовної та формальної довершеності.

Ключові слова: *стилістика французької мови, твори французького символізму, стилістичний аналіз.*

Метою вивчення стилістики є ознайомлення студентів зі стилістичними можливостями мови, набуття та закріплення навичок стилістичного аналізу тексту, визначення й коментування лінгвістичних явищ з позиції стилістики, встановлення та опису взаємозв'язків форми тексту й авторської інтенціональності. У разі вивчення стилістики французької мови (як першої мови) процес ускладнюється обмеженнями в часі, відведеному на опанування зазначених умінь, які, у свою чергу, є складовими освітньо-кваліфікаційної характеристики напряму підготовки "Філологія" з кваліфікацією вчитель французької мови. У зв'язку з цим виникає потреба в пошуку шляхів ефективної підготовки студентів у теоретичному та практичному аспектах оволодіння змістом стилістики.

У статті розглянуто питання відбору текстів, які максимально відповідали б цілям і завданням вивчення стилістики – створенню умов для ефективного накопичення практичних навичок стилістичного аналізу.

Мета статті – визначити доцільність вибору як об'єктів стилістичного аналізу творів французьких символістів як таких, що вирізняються інформаційною насиченістю та компактністю форми.

Аналіз змісту й завдань курсу стилістики французької мови (як першої іноземної мови) дає підстави стверджувати, що успіх у їх досягненні залежить від наявності практично орієнтованих дій, прямим результатом яких має стати формування навичок стилістичного аналізу тексту. Відзначимо, що в основу теоретичної складової курсу стилістики покладено схему стилістичного аналізу та інструментарій, який використовують з метою здійснення зазначеного аналізу. Курс стилістики французької мови передбачає вивчення низки теоретичних понять: стилістичні норми та відхилення (norme et écart stylistiques), лексичне поле (champ lexical), позитивні та негативні оцінки (mélioratif et péjoratif), пряме та переносне значення (dénotation et connotation), висловлювання (énonciation et énonce), музичні та гармонійні ефекти, ритм і рух тексту (effets musicaux et d'harmonie, rythme et mouvement d'un texte), фігури стилю (figures de style), типи тексту

© Сергєєва І. С., 2015

(types de texte), функції мови (fonctions du langage), схеми комунікації (schéma de communication) тощо.

Перелічені складові курсу стилістики французької мови дають підстави для таких висновків: теоретичне ознайомлення студентів із зазначеними питаннями і поняттями матиме характер суто теоретичного поінформування і не передбачатиме як очікуваний результат формування відповідних умінь, що суперечить завданням вивчення курсу. У зв'язку з цим констатуємо об'єктивну потребу пошуку ефективних шляхів забезпечення формування вмінь стилістичного аналізу тексту, оскільки теоретичне оволодіння понятійним апаратом призводить до типових помилок: низького рівня розуміння базових для стилістики понять функцій мови, типів тексту й дискурсу, комунікативної схеми, нездатності визначати взаємозв'язок між ними.

Доповнення лекційного викладення матеріалу практичними заняттями дає змогу виправити перелічені недоліки під час їх проведення викладені теоретичні положення мають бути використані студентами з метою набуття умінь здійснювати аналіз тексту в одному (дуже рідко – у кількох) аспекті лексики (лексичне поле, меліоратив/пейоратив, денотація/конотація). На цьому етапі як об'єкт вивчення традиційно обирають тексти різних розмірів – від однієї фрази до абзацу. Це дає можливість створити умови для успішного опанування понятійного апарату та інструментарію стилістичного аналізу.

Недоліком зазначеного підходу, на наш погляд, є низьке смислове навантаження, що в загальному вигляді можна характеризувати відсутністю завершеності в поданні інформації. Унаслідок цього проблемою стає забезпечення успішного формування вмінь стилістичного аналізу тексту в цілому – на підставі всієї суми знань, які студенти засвоюють під час вивчення стилістики, граматики, літератури Франції тощо. На наш погляд, одним із продуктивних шляхів вирішення зазначеної проблеми – формування системи інтегрованих умінь стилістичного аналізу тексту – є конкретизація вимог щодо відбору текстів для стилістичного аналізу. Ці вимоги ми конкретизували на підставі дослідження суті умінь стилістичного аналізу.

Традиційні підходи здебільшого спираються на значні за обсягом, складні за лексично-граматичним наповненням тексти, які зазвичай використовують у практикумах зі стилістики [1; 2 та ін.], потребують значних витрат часу на ознайомлення та аналіз. При цьому в групах студентів з низьким рівнем мовної підготовки виникають додаткові труднощі в опануванні змісту курсу, що зумовлено саме недостатнім рівнем сформованості словникового запасу. Відтак, базовою вимогою щодо вибору текстів для стилістичного аналізу ми визначили максимальну стилістичну насиченість (концентрацію стилістично забарвлених об'єктів) за умови гранично малого обсягу доступного, логічно завершеного тексту.

Аналіз наявної літератури дає підстави констатувати, що вказаним вимогам великою мірою відповідають твори, які належать до поезії фран-

цузького символізму. Вони характеризуються компактністю викладу змісту та одночасно завершеністю. Вибір поезії французького символізму було зумовлено також тим, що її вивчають у межах курсу французької літератури й досліджуєть у численних теоретичних працях [4; 6; 8; 9], а пошук символістами нових форм у поезії забезпечив їм унікальні ознаки, багато з яких перебувають саме в стилістичній площині.

Розглянемо можливості вибору як об'єкт стилістичного аналізу твору Шарля Бодлера "Осіння пісня" (*Chant d'automne*). Він належить до найбільш відомих і вагомих як у вимірах творчості Шарля Бодлера, так і символізму загалом, про що опосередковано свідчить факт включення "*Chant d'automne"* як матеріалу для аналізу під час іспиту на ступінь бакалавра у Франції. Твір "Осіння пісня" має компактну форму, а його текст знаходиться в зручному доступі, оскільки є поширеним як у численних друкованих виданнях, так і в електронному вигляді. Одночасно з цим, мережа Інтернет дає можливість доступу до кліпу з аудіозаписом поеми, який здійснено "носієм мови", і який можна використовувати з метою аналізу фонетичних особливостей твору (ритм, рух тощо) [5].

Підвищення ефективності стилістичного аналізу творів студентами, на наш погляд, залежить від вибору схеми аналізу. З цією метою ми пропонуємо під час аналізу творів відповісти на ряд питань, що утворюють схему аналізу, котра, у свою чергу, відповідає французькому підручникові з методичного читання (аналог вітчизняного курсу зі стилістики) [7, с. 79] і включає такі напрями дослідження (аналіз здійснюється із використанням мови оригіналу):

1. Caractère original du poème, expression personnelle d'un thème classique;
2. Entrelacement des thèmes;
3. Les jeux d'opposition entre ou à l'intérieur des strophes;
4. L'expression des sentiments;
5. La poésie renouvelant le langage ordinaire, le pouvoir transfigurateur de la poésie, le pouvoir évocateur, musical des mots.

З метою здійснення стилістичного аналізу "Осінньої пісні" Шарля Бодлера ми пропонуємо таку схему:

1. En vos appuyant sur le texte publié [3, c. 42] et audio du poème [5], décrivez la forme du poème (*composition, repartition en parties, mesure et type de versification. Quand le rythme est-il cassé? Dans le cas de cette rupture, s'agit-il d'une occasion ou bien, d'un procédé fait exprès? Motivez votre réponse en vous appuyant sur les données de l'analyse suivantes*). Y a-t-il des allitérations ou des assonances dans le texte? Si oui, quelle tonalité créent-elles? Les sonorités, le rythme, sont-ils les mêmes dans les deux parties ?

2. L'auteur est-il présent dans le texte? Comment est-il déterminé? Quelles autres marques de l'énonciation pouvez-vous répérer? (*Analysez l'emploi des pronoms, adjectifs possessifs; marques spatio-temporelles*).

3. Les champs lexicaux: combien de champs lexicaux existe-t-il dans le texte du poème? Comment peut-on les classer? Les mêmes champs lexicaux sont-ils présents dans les deux parties du poème? Est-il possible de regrouper et/ou d'opposer les thèmes ressortissant des différents champs lexicaux du poème? Comment le penchant du poète à rapprocher la musique et la peinture se traduit-il dans le poème?

4. Y a-t-il une corrélation entre la disposition des strophes et le développement des sentiments de l'auteur? Quels sentiments sont mentionnés dans la partie II? Comment sont-ils repartis entre les strophes?

5. Du *retentissement du bois* à *la mort qui approche*: comment se construit et se développe l'allégorie centrale de la partie I? A l'aide de quel intermédiaire l'auteur lie-t-il le son du bois et la mort? L'hiver et l'automne sont-ils employés dans leur sens propre dans le texte du poème? Sinon, quelles connotations ont les saisons? Sont-elles banales ou bien originales, à votre avis?

6. *Comme le soleil dans son enfer polaire, mon coeur ne sera plus qu'un bloc rouge et glacé* (7, 8). A l'aide de quels procédés sont construites les deux images ? En quoi consiste leur vigueur? Quels autres procédés stylistiques sont employés dans le texte (*métaphores, personnifications, construction antithétique du poème, oxymore, comparaison imagée*)? Sont-ils les mêmes dans les parties I et II?

7. L'énonciateur vs le monde extérieur. La classification et l'analyse des champs lexicaux et des procédés stylistiques utilisés pour décrire les sentiments de l'énonciateur, et pour créer l'image du monde extérieur, permet-elle de caractériser leurs relations et leur dynamique? L'attitude de l'auteur par rapport au monde extérieur est-elle la même dans les deux parties du poème? Comment est-elle réalisée sur le plan linguistique?

8. Résumez les données de l'analyse et formulez en quoi consiste l'originalité du poème. Pourquoi fait-il part du fonds d'or de la littérature française?

Керуючись наведеною схемою стилістичного аналізу, студент з легкістю може розкрити особливості "Осінньої пісні" Шарля Бодлера і сформувати навички стилістичного аналізу твору, встановлення опису співвідношення форми й змісту твору, авторської інтенціональності тощо.

Висновки. Завдяки таким властивостям, як: компактність форми, висока стилістична щільність, складні алегоричні образи, що є сконструйованими в тісному сплетінні тем і відсилають до різних аспектів реальності, побудова поезії на основі синтезу мистецтв (музики, живопису, літератури) і синтезії, "Осіння пісня" Шарля Бодлера є зручним матеріалом для ефективного оволодіння прийомами стилістичного аналізу тексту.

Список використаної літератури

1. Завадовская С. Ю. Практикум по стилистике французского языка : учеб. пособ. для ин-тов и факультетов иностранных языков / С. Ю. Завадская. – Москва : ВШ, 1986. – 111 с.

2. Синицын В. В. Практикум по стилистике современного французского языка : учеб. пособ. для студентов вузов, обучающихся по специальности "Перевод и перево-

доведение", "Теория и методика преподавания иностранных языков и культур" направление 620100 "Лингвистика и межкультурная коммуникация"/ В. В. Синицын. – Москва : Просвещение, 2007. – 96 с.

3. Baudelaire C. Chant d'automne / C. Baudelaire // Baudelaire. Oeuvres complètes. – P., 1980. – P. 42.

4. Bonneville G. Baudelaire. Les fleurs du mal / G. Bonneville. – P. : Hatier, 1987. – 80 p.

5. Chant d'atomne de Charles Baudelaire : un film de Fée Lidés [Электронное издание]. – Режим доступа: http://www.youtube.com/watch?v=Y8M3L-RHE_o.

6. Leakey F. W. Baudelaire: Les Fleurs du Mal / F. W. Leakey. – New York : Cambridge University Press, 1992. – 116 p.

7. Lesot A. La lecture méthodique. Initiation / A. Lesot. – P. : Hatier, 1992. – 97 p.

8. Rincé D. Baudelaire et la modernité / D. Rincé, B. Lecherbonnier // Littérature du XIX siècle: textes et documents. – P., 1986. – P. 377–406.

9. Roy C. Préface / C. Roy // Baudelaire. Oeuvres complètes. – P., 1980. – P. 3–20.

Стаття надійшла до редакції 24.12.2014.

Сергеева И. С. Выбор материала для анализа как условие эффективной организации изучения стилистики (на примере "Осенней песни" Ш. Бодлера)

В статье рассматриваются вопросы организации изучения стилистики французского языка. Ведущей является идея выбора компактных произведений французских символистов в качестве объектов стилистического анализа, что позволяет оптимизировать этот процесс с позиции небольших объемов текстов при их смысловой и формальной завершенности.

Ключевые слова: *стилистика французского языка, произведения французских символистов, стилистический анализ.*

Sergieieva I. The Choice of Material for Analysis as a Condition of the Effective Organization of the Stylistics Learning (on the Example of the "Autumn Song" by Charles Baudelaire)

In the article, some principles of selection of texts as a material for the stylistic analysis in the frame of the course of the French stylistics, French being the first learned foreign language in pedagogical Institutions of higher learning, are examined. Studied in the pedagogical universities, stylistics as a branch of the linguistic science is the practically oriented discipline including a serious theoretical course. The theoretical background acquisition lets the student to purchase skills of stylistic analysis of text: firstly, on separate positions, and then, in its entirety, on all the mentioned parameters. At the same time, the quality stylistic analysis of text can include also some extralinguistic information about its author or his membership in literary movements, history of creation of work, its reception etc. Analyzing the extralinguistic information, students can perform in realizing the final task of the stylistic analysis which is to define relations between the textual form and semantic and, secondly, also to understand the ways of transmission of the author's intentions.

For this reason, the problem of selection of texts for the stylistic analysis, becomes principal. During the initiating stage of acquiring and developing working skills of identification and commenting of stylistic phenomena taken aside (for example, the model of communicative act, or a concrete stylistic device), the work with short utterances (from one or two phrases to a paragraph) is admissible and desirable. However, at the final stage when students are trained in the integrated stylistic analysis, the texts representing complete whole – both in semantic, and in a conventional attitude become more preferable objects for the analysis.

The analysis of difficulties in application of the existing workshops on the practical stylistics in conditions of the modern pedagogical higher education institution showed the following. The most general problem is that the texts chosen as objects for the stylistic

analysis are big on volume (starting from one page), possess rich lexicon and rather difficult grammar. For many students, especially with the average or weak level of linguistic skills, these texts in itself, acquaintance with it, represent a difficult challenge and demand a lot of time for its understanding. This problem becomes more serious in the conditions of extreme deficiency of time allowed for a course in general.

Therefore the choice of formally and semantically finished texts, small on volume and not overloaded with difficult lexicon and grammar, looks like more productive. The poetry, in particular the poetry of the French symbolism, meets all these requirements. The choice of the short works of the French symbolists is favorable because symbolists came to the history of poetry as innovators of a form, which is reflected in the stylistic dimension of their works. At the same time, symbolism is well studied by theorists of literature, there are many critical works about the current in general, also about works of concrete authors; at last, symbolism is studied within a course of the French literature, and it facilitates the analysis of the studied texts.

The "Autumn song" by Charles Baudelaire is given as an example of using the French symbolism poetry as object for the stylistic analysis. In the article, the scheme for its analysis is offered. The scheme represents a number of questions: answering on, the student can open stylistic features of the poem, define a relation between its form and content, realize ways of realization of the author's intentionality.

Key words: *style of the French language, the work of the French Symbolists, stylistic analysis.*